

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ & ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Δρ. Αλέξιος Γ. Παρασκευόπουλος

Πολ. Μηχ. – Μηχ. Περιβάλλοντος

Λέξεις Κλειδιά: ΜΠΕ, ΚΥΑ, Εφαρμογή Περιβαλλοντικών Όρων

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο θεσμός των ΜΠΕ ειδικότερα για την κατασκευή και λειτουργία φραγμάτων έχει ακολουθηθεί τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια και έχει αναπτυχθεί μια πρακτική σε ότι αφορά τη σύνταξη των ΜΠΕ, την αξιολόγηση και έγκρισή τους, την έκδοση της σχετικής εγκριτικής ΚΥΑ και τις απαιτήσεις για την εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων. Γίνεται μια αξιολόγηση σε όλη αυτή την πρακτική και τονίζεται η ανάγκη βελτίωσης των προδιαγραφών σύνταξης των ΜΠΕ, εξασφάλισης μεγαλύτερης σαφήνειας στις περιγραφές των περιβαλλοντικών όρων των ΚΥΑ, θεσμοθέτησης προδιαγραφών και αμοιβών των ειδικών μελετών που επιβάλλονται από τους περιβαλλοντικούς όρους, σύντμησης του χρόνου αξιολόγησης και έγκρισης των ΜΠΕ και επικέντρωσης του ενδιαφέροντος της περιβαλλοντικής αρχής και των φορέων υλοποίησης των έργων στην πλήρη εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων κατά περίπτωση.

2. ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΙΣΗΓΗΣΗΣ

Ο τομέας του σχεδιασμού και της κατασκευής των φραγμάτων είναι από τους πλέον σημαντικούς των δημοσίων έργων και η δημιουργία αυτών προϋποθέτει την κινητοποίηση μιας πολυεπιστημονικής ομάδας, τη συμβολή της για μακρύ χρονικό διάστημα στο φορέα υλοποίησης και την εξασφάλιση μιας συνέργειας, ώστε να καλύπτονται έγκαιρα και έγκυρα όλα τα θέματα κάθε αρμοδιότητας χωριστά και στο σύνολο τους. Λόγω της σημαντικότητας των έργων αυτών έχει διαχρονικά δημιουργηθεί μια διεθνής πρακτική για την αξιόπιστη αντιμετώπιση των τεχνικών θεμάτων και σταδιακά αποκτήθηκε η επαρκής εμπειρία για την κατοχύρωση ενός επιπέδου υψηλής ασφάλειας και απόδοσης αυτών και για την εξυπηρέτηση των βασικών στόχων δημιουργίας τους και του κοινωνικού συνόλου.

Στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών για την προστασία του περιβάλλοντος και την βιώσιμη ανάπτυξη έχει δοθεί έμφαση σε όλους τους τομείς των έργων για την θεώρηση των περιβαλλοντικών παραμέτρων. Ειδικότερα δε όταν προγραμματίζεται ένα φράγμα έχει ενισχυμένα τονισθεί η ανάγκη μιας έγκαιρης θεώρησης των περιβαλλοντικών δεδομένων με ποσοτική και ποιοτική προσέγγιση επαρκή για την επιλογή των βασικών συνιστωσών του έργου και την υποστήριξη της περιβαλλοντικής αδειοδότησης. Στην Ευρωπαϊκή Περιβαλλοντική Πολιτική υπάρχει η επίσημη κατεύθυνση να εξετάζεται ολοκληρωμένα ο σχεδιασμός ενός φράγματος με την περιβαλλοντική διάσταση να λαμβάνεται υπόψη ισότιμα με την τεχνική, κοινωνική και οικονομική συνιστώσα.

Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την κατασκευή και λειτουργία έργων θεσμοθετήθηκε με την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με την έκδοση της ΚΥΑ 69269/90 και με την Οδηγία 97/11/ΕΚ τροποποιήθηκε η αρχική Οδηγία.

Σε όλη αυτή την περίοδο από το 1990 μέχρι σήμερα ακολουθείται η βασική ΚΥΑ 69269/90 με τις πολύ γενικές προδιαγραφές. Σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν εκδοθεί εγκύκλιοι ερμηνευτικού

χαρακτήρα για την προώθηση της διαδικασίας έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Το ΥΠΕΧΩΔΕ έχει εκπονήσει σχετική μελέτη μετά το 2000, όπου έχουν αναλυτικά προδιαγραφεί οι απαιτήσεις για τη σύνταξη των ΜΠΕ για δέκα κατηγορίες έργων. Εντούτοις οι προδιαγραφές αυτές δεν έχουν τεθεί σε ισχύ μέχρι σήμερα, γεγονός που δημιουργεί ιδιαίτερη σύγχυση σε σχέση με την αξιολόγηση του περιεχομένου των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, τη μεθοδολογία τους, την ποιότητα και την πληρότητα, καθώς και την ουσιαστική συμβολή αυτών των μελετών στην πραγματική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και στην επαρκή αντιμετώπιση αυτών με συγκεκριμένα μέτρα και έργα.

Οι συνοπτικές προδιαγραφές της ΚΥΑ 69269/90 έχουν οδηγήσει σε ποικίλους τρόπους σύνταξης των μελετών αυτών, όπου δίνεται έμφαση κυρίως στην εκτεταμένη παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης με στοιχεία και πληροφορίες, που δεν έχουν άμεση σχέση με το συγκεκριμένο έργο και την περιοχή επιρροής του. Έτσι είτε μεγιστοποιείται η ανάλυση ορισμένων παραμέτρων, επειδή τυχαίνει να είναι διαθέσιμα αντίστοιχα υπολογιστικά εργαλεία, χωρίς να είναι ιδιαίτερα απαιτητός αυτός ο βαθμός ανάλυσης, είτε ελαχιστοποιείται η σημασία παραμέτρων, επειδή τυχαίνει ο συντάξας τη μελέτη να έχει συγκεκριμένη επιστημονική ειδικότητα διάφορη των βασικών χαρακτηριστικών των ειδικών παραμέτρων, είτε γίνεται μία τεχνητή μείωση του χαρακτήρα των επιπτώσεων, ώστε να υπάρχει η εντύπωση σε τρίτους μιας μειωμένης αρνητικής επιρροής των έργων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Επιχειρώντας μία αξιολόγηση της ποιότητας των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, όπως διαχρονικά έχει διαμορφωθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια επισημαίνεται, ότι υπάρχει μία σαφής ενίσχυση της δυνατότητας της εκτίμησης ποσοτικών δεδομένων, όπου είναι δυνατή για τις παραμέτρους του περιβάλλοντος και έχει επιτευχθεί μία μεγαλύτερη ποιότητα σε ότι αφορά την αξιολόγηση των επιπτώσεων και τη δυνατότητα της κατανόησης των αποτελεσμάτων από το μέσο πολίτη, που καλείται στη διαδικασία της δημοσιοποίησης της ΜΠΕ να εκφράσει τις απόψεις του.

Με τη διαδικασία της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων εκδίδεται η ΚΥΑ, η οποία εμπεριέχει αναλυτικά τη σχετική νομοθεσία με τη διαδικασία αυτή καθώς και ειδικότερα με την κατηγορία των έργων, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση, που αφορά τα φράγματα. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό για κάθε φορέα υλοποίησης έργου η ΚΥΑ να απεικονίζει αναλυτικά και με σαφήνεια τις απαιτήσεις, που απορρέουν από τη σχετική ΚΥΑ για τη εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων κατά τη διάρκεια της κατασκευής και της λειτουργίας του. Είναι εμφανές, ότι με τα χρόνια η περιβαλλοντική αρχή έχει αναβαθμισθεί και αποδίδει δυσανάλογα καλλίτερης ποιότητας υπηρεσίες από τις άλλες υπηρεσίες της Διοίκησης. Έχει αποκτηθεί εμπειρία και έχει επιτευχθεί πρόοδος, που αντανακλούν στη μεγαλύτερη ανάλυση του περιεχομένου των εγκριτικών αποφάσεων περιβαλλοντικών όρων, αλλά και στη σαφέστερη παρουσίαση των ειδικών απαιτήσεων κατά περίπτωση, γεγονός που έχει και θετικές και αρνητικές επιπτώσεις στην εγκαθίδρυση και ευρύτερη αποδοχή του θεσμού των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.

Επισημαίνεται ότι οι περιβαλλοντικοί όροι στις πλείστες των περιπτώσεων δημιουργούν υποχρεώσεις για την ανάληψη πρωτοβουλιών, χωρίς να είναι σαφή τα όρια των αρμοδιοτήτων με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση στο φορέα υλοποίησης κατά πόσο ο περιβαλλοντικός όρος βαρύνει αυτόν ή είναι ευθύνη της Πολιτείας να καλύψει την απαίτηση και υποβοηθήσει του φορέα υλοποίησης στην σύννομη λειτουργία του έργου του.

Επιχειρώντας μία διακριτική αποδελτίωση των ΚΥΑ για έργα, όπως τα φράγματα, διαπιστώνεται ότι καθορίζονται οι περιβαλλοντικοί όροι με συνοπτικές περιγραφές και επιβαρύνονται οι φορείς υλοποίησης με την εκπόνηση μεγάλου αριθμού μελετών για πλήθος παραμέτρων και δημιουργία δεδομένων.

Ερμηνεύεται ότι οι μελέτες της δεκαετίας 1990-2000 αντιμετώπιζαν επιφανειακά και πολύ γενικά το θέμα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων γιατί πήρε χρόνο να επιτευχθεί μια κατανόηση του

θεσμού αυτού. Ως εκ τούτου η αντίστοιχη περιβαλλοντική αρχή καθιέρωσε να επιβάλει την εκπόνηση ειδικών μελετών για την εξασφάλιση επιπλέον στοιχείων, που έλειπαν από την αντίστοιχη ΜΠΕ λόγω της γενικότερης ανασφάλειας από τη μη ύπαρξη εμπειρίας και την κάλυψη των ειδικών θεμάτων από ένα νομοθετικό πλαίσιο, που συνεχώς διεύρυνε τα όρια του και τις απαιτήσεις του με την εναρμόνιση των Οδηγιών στο Ελληνικό δίκαιο.

Σε αντίθεση με την πρακτική στη σύνταξη των υπολοίπων τεχνικών μελετών σύμφωνα με το Π.Δ. 696/74, οι ΜΠΕ αντιμετωπίστηκαν με αμηχανία, φόβο και άρνηση αποδοχής της σε όλα τα επίπεδα της Διοίκησης και των ιδιωτών επαγγελματιών μελετητών και εργολάβων, με συνέπεια την χαμηλή αμοιβή σύνταξή τους και την πίεση για συνοπτικές διαδικασίες με μοναδικό στόχο την έκδοση της ΚΥΑ και πάντοτε σε βάρος του θεσμού των ΜΠΕ. Μόλις πρόσφατα με την Απόφαση ΔΜΕΟ/α/ο/1257/9-8-2005 για τον Κανονισμό Προεκτιμωμένων Αμοιβών θεσμοθετήθηκε ο τρόπος αμοιβής των ΜΠΕ και ειδικότερα των ΜΠΕ φραγμάτων, οπότε προσδοκάται και σε συνδυασμό με την θεσμοθέτηση των αναλυτικών προδιαγραφών να αναβαθμιστεί στη συνείδηση των ενδιαφερομένων η ανάγκη εξασφάλισης ποιότητας και η δικαιολόγηση των απόλυτης ουσιαστικής αναγκαιότητας των ΜΠΕ.

Βασικός στόχος μίας ΜΠΕ και της αντίστοιχης ΚΥΑ έγκρισης περιβαλλοντικών όρων είναι να εξασφαλιστεί μέσα από την εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων μία βέλτιστη διαχείριση και προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος από τη δημιουργία ενός συγκεκριμένου έργου. Από την καθημερινή εμπειρία και τη γενικότερη αντιμετώπιση του θεσμού των ΜΠΕ είναι ιδιαίτερα σαφές, ότι η εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων υστερεί. Οι αρμόδιες περιβαλλοντικές αρχές δεν παρακολουθούν την πρόοδο και απόδοση αυτής, αλλά και οι φορείς υλοποίησης εμφανίζονται να ενοχλούνται ιδιαίτερα με οτιδήποτε περιβαλλοντικό και έχουν τοποθετήσει σε χαμηλή προτεραιότητα την προστασία του περιβάλλοντος, αφού καλούνται να ασκήσουν εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων οι επιβλέποντες της κατασκευής και μέσω της σύμβασης ο ίδιος ο ανάδοχος εργολάβος, που σαφώς και οι δύο αυτές πλευρές έχουν άλλες προτεραιότητες και προβάλλουν εμφανέστατα αντιπεριβαλλοντική αντίληψη και νοοτροπία.

Τα φράγματα είναι έργα πολλαπλής σκοπιμότητας και η κατασκευή τους προϋποθέτει προσεκτική και αναλυτική έρευνα των χαρακτηριστικών της θέσης θεμελίωσής τους, των μεθόδων κατασκευής τους και της εξασφάλισης των υλικών για την ολοκλήρωσή τους. Η επιρροή των φραγμάτων στην περιοχή των έργων είναι σχεδόν σημειακή σε σχέση με την έκταση, που καταλαμβάνει ο ταμιευτήρας. Στην ανάλυση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων είναι ιδιαίτερα σαφές, ότι περισσότερο σημαντικές είναι εκείνες, που αφορούν τις παραμέτρους του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος ανάντη των έργων του φράγματος και στην περιμετρική ζώνη του ταμιευτήρα.

Η σύνταξη των μελετών για την περιβαλλοντική αδειοδότηση ενός φράγματος προϋποθέτει τη γνώση της αλληλοεξάρτησης των επιμέρους τεχνικών μελετών, την αναγκαιότητα μιας έγκαιρης έκφρασης και καταγραφής των ειδικών προβλημάτων ανά κατηγορία μελέτης και τη σαφή συσχέτιση των περιβαλλοντικών παραμέτρων της περιοχής του έργου με τα τεχνικά δεδομένα του φράγματος και των συνοδών αυτού έργων.

Η περιβαλλοντική αδειοδότηση ενός φράγματος (ΠΠΕ, ΜΠΕ) εκτιμάται ότι απαιτεί κατά μέσο όρο τρία χρόνια και αν ληφθεί υπόψη η συνισταμένη των αρνητικών παραγόντων, όπως καθυστερήσεις στις επιλογές των κριτηρίων σχεδιασμού, καθυστερήσεις στις εγκρίσεις επιμέρους μελετών από το φορέα υλοποίησης, καθυστερήσεις στην εξασφάλιση πιστώσεων για την κάλυψη των αμοιβών των μελετητών καταλήγει η διάρκεια αυτής της διαδικασίας να είναι τέσσερα με πέντε χρόνια.

Αναφέροντας τις επιμέρους περιόδους εγκρίσεων στη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης αντίστοιχα έχουμε για το στάδιο της ΠΠΕΑ 6 μήνες – 12 μήνες, στάδιο ΕΠΟ 9

μήνες – 12 μήνες, στάδιο υπογραφών συναρμοδίων Υπουργών της ΚΥΑ 5 μήνες - 8 μήνες. Δηλαδή μια ελάχιστη περίοδος 20 μήνες έως 32 μήνες. Εκτιμάται ότι η διαδικασία αυτή οφείλει να ολοκληρώνεται σε λιγότερο από δύο χρόνια και χρήζει ειδικής θεώρησης και αντιμετώπισης, καθόσον και τα έργα καθυστερούν να αρχίσουν και η ίδια η διαδικασία επηρεάζεται από την διαδοχική αναμόρφωση και ενίσχυση του νομοθετικού πλαισίου που επηρεάζει συγκεκριμένες παραμέτρους κατά περίπτωση, οπότε χρειάζεται και η σχετική προσαρμογή των ΜΠΕ και της ΚΥΑ σε αυτό.

Δεδομένης δε και της πιθανότητας-βεβαιότητας να ασκηθεί αγωγή ακυρώσεως της σχετικής ΚΥΑ στο Σ.τ.Ε., τότε πραγματικά το έργο καθυστερεί σε βάρος της οικονομίας, σε βάρος του στόχου δημιουργίας του και σε βάρος του κοινωνικού συνόλου.

Αναφέρεται ειδικότερα η περίπτωση της Εκτροπής του Αχελώου, όπου κυρίαρχη συνιστώσα των έργων είναι η παρουσία των φραγμάτων Μεσοχώρας και Συκιάς με τους ταμιευτήρες τους. Στη περίπτωση αυτή έχουμε μια έμμεση καθυστέρηση προόδου των εργασιών άνω των δέκα ετών, μια περίοδος στην οποία και νέα νομοθεσία αναπτύχθηκε, και εμπειρία προστέθηκε, και περισσότερες απαιτήσεις περιβαλλοντικού χαρακτήρα προστέθηκαν, αλλά και η νομολογία που εγκαθιδρύθηκε διαμόρφωσε μια φιλοσοφία αντιμετώπισης του έργου αυτού προς την κατεύθυνση της επισήμανσης συγκεκριμένων σημείων-παραβιάσεων. Δηλαδή οι διαδοχικές ακυρωτικές αποφάσεις του Σ.τ.Ε. για το έργο αυτό και από την πρακτική, που ακολουθήθηκε για την συνέχιση του, περισσότερο οδήγησαν τη Διοίκηση σε πυροσβεστικού χαρακτήρα διαδοχικές προσεγγίσεις με την σύνταξη των ΜΠΕ, παρά βοήθησαν να εγκαθιδρυθεί μια πληρέστερη διαδικασία για την σύνταξη των ΜΠΕ και την ετοιμότητα αντιμετώπισης των παρατηρήσεων και επιχειρημάτων των προσφυγών στο Σ.τ.Ε. Δηλαδή η πραγματικότητα προβάλλει μια αντικειμενική αδυναμία της Διοίκησης να εξασφαλίζει ισχυρές ΚΥΑ και επιπλέον αφήνεται όμηρη σε γενικόλογα και επιφανειακού χαρακτήρα επιχειρήματα κυρίως από την πλευρά των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, ειδικότερα δε όταν δεν καλύπτεται και από δυνατή νομική υποστήριξη στο Σ.τ.Ε από πλευράς της Πολιτείας.

Στην ακυρωτική απόφαση του Σ.τ.Ε. για την Εκτροπή του Αχελώου προβλήθηκε η ανάγκη μιας συνολικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθόσον η διεθνής πρακτική το εφάρμοζε και το Σ.τ.Ε. ανέπτυξε φιλοσοφικά το θέμα στην απόφαση του και εγκαθίδρυσε νομολογία με τη σχετική του απόφαση. Στην ελληνική νομοθεσία και πρακτική δεν υπήρχαν αντίστοιχες αναφορές, οπότε η Διοίκηση θα έπρεπε να θεσμοθετήσει προδιαγραφές σύνταξης μιας αξιόπιστης ΜΠΕ και μετά να προχωρήσει σε κάθε συμπλήρωση της ΜΠΕ του έργου. Αντί αυτού συντάχθηκε μια νέα ΜΠΕ με αντίστοιχο τίτλο και εφαρμόστηκε μια μεθοδολογία, που ονομάτισε τις συνολικές επιπτώσεις κατά κρίση και συνοπτικά, χωρίς να είναι δυνατός ο έλεγχος της επάρκειας και ποιότητας του περιεχομένου απάντησης στο βασικό θέμα, που τέθηκε από το Σ.τ.Ε.

Στην έναρξη της σύμβασης μελέτης ενός έργου φράγματος εκτιμάται ένα ιδεατό χρονοδιάγραμμα ενεργειών και υπηρεσιών, που μονίμως καταστρατηγείται και δημιουργούνται σύνθετες καταστάσεις, καθόσον ο σχεδιασμός των έργων συνεχώς προσαρμόζεται, ενώ η περιβαλλοντική άδεια (ΕΠΟ) έχει λάβει υπόψη το σχεδιασμό σε μια προγενέστερη χρονική στιγμή, όταν συντάχθηκαν και αντίστοιχα υποβλήθηκαν η ΠΠΕ και η ΜΠΕ του έργου.

Η πρακτική που ακολουθήθηκε τα τελευταία είκοσι χρόνια μετά την έναρξη ισχύος της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ και της αντίστοιχης ΚΥΑ 69269/90 έχει δημιουργήσει μια στρεβλή εικόνα σε ότι αφορά τις ανάγκες σε δεδομένα και πληροφορίες για τη σύνταξη της αντίστοιχης ΜΠΕ του φράγματος και τις υποχρεώσεις, που δημιουργούνται από την επιβολή συγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων στις εγκριτικές αποφάσεις και την αντίληψη των φορέων υλοποίησης και των περιβαλλοντικών αρχών ως προς την πιστή εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων κατά τη διάρκεια της κατασκευής και λειτουργίας του έργου.

Δεν θα επιδιωχθεί να γίνει μία πλήρης ακτινογραφία των αρνητικών σημείων από την εφαρμογή του θεσμού μέχρι σήμερα, αλλά θα δοθεί ένα γενικό πλαίσιο των επιμέρους συνιστωσών στην όλη διαδικασία, το οποίο θα μπορούσε να κατοχυρώσει ένα αυξημένο βαθμό σύννομης εφαρμογής του θεσμού των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στα φράγματα. Συγκεκριμένα αναφέρουμε τα παρακάτω:

Ο φορέας υλοποίησης του έργου πρέπει να εξασφαλίζει μια πλήρη αποτύπωση των εναλλακτικών λύσεων – θέσεων του συστήματος φράγμα – ταμιευτήρας με επαρκή τεκμηρίωση, τόσο από πλευράς τεχνικών παραμέτρων, όσο και σε σχέση με μια περιβαλλοντική αξιολόγηση. Δηλαδή με την έναρξη του σχεδιασμού του έργου να υπάρχει η συμβολή του ειδικού μελετητή περιβαλλοντικών μελετών, ώστε να παρουσιάζονται σε πολύ νωρίς στάδιο όλα τα κριτήρια αποκλεισμού ή περιορισμού της δυνατότητας δημιουργίας ενός φράγματος στις αντίστοιχες θέσεις. Αυτό θα εξασφαλίζει μια σύγχρονη και σφαιρική αντιμετώπιση του αντικειμένου της εξεύρεσης θέσης φράγματος, αλλά θα περιορίζει και τις αντιστάσεις για την τελική αποδοχή μιας θέσης, εφόσον θα είναι εμφανής η έγκαιρη και έγκυρη αξιολόγηση από περιβαλλοντικής πλευράς.

Ο φορέας υλοποίησης σε πολύ ενωρίς στάδιο θα πρέπει να συντονίζει και να εξασφαλίζει τη δυνατότητα εκτέλεσης εργασιών και ερευνών από ειδικούς επιστήμονες στο πεδίο (γεωλόγοι, γεωτεχνικοί, τοπογράφοι μηχανικοί). Η συγκέντρωση όλων αυτών των δεδομένων σε συνδυασμό με τις αναλυτικές μελέτες για τη διαχείριση των επιφανειακών νερών της περιοχής του φράγματος και της υδρολογίας, καθώς και των γεωμετρικών χαρακτηριστικών του όλου έργου (γενική διάταξη, οριζοντιογραφία – μηκοτομή – διατομές επιμέρους μονάδων) θα παρέχουν τη δυνατότητα μιας πολύ ενωρίς αντίληψης των παραμέτρων του προβλήματος. Συμπληρωματικά και σαν βασική αναγκαιότητα για μια πλήρη απεικόνιση των παραμέτρων επιβάλλεται η σύνταξη μιας οικολογικής αποτύπωσης της περιοχής μελέτης, ώστε να είναι δυνατός ο συσχετισμός των τεχνικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων για μια σαφή και αντιπροσωπευτική εξαγωγή συμπερασμάτων στη σύνταξη της ΜΠΕ.

Η περιβαλλοντική αρχή θα πρέπει να αξιολογεί και να εξασφαλίζει σε εύλογο χρονικό διάστημα με έγγραφη επικοινωνία προς το φορέα υλοποίησης όλα εκείνα τα στοιχεία, που τυπικά μεν, αλλά κυρίως ουσιαστικά δημιουργούν σαφή εικόνα της περιβαλλοντικής ανάλυσης, είτε σε στάδιο ΠΠΕΑ είτε σε στάδιο ΕΠΟ.

Οι περιβαλλοντικοί όροι για τα έργα των φραγμάτων περιέχουν ευρύ φάσμα απαιτήσεων – υποχρεώσεων. Αναφέρονται με σχετικά σχόλια και ενδεικτικά κάποιοι περιβαλλοντικοί όροι παρακάτω.

Η σύνταξη της Ειδικής Διαχειριστικής Μελέτης για τον/τους ταμιευτήρα/ες πρέπει να εκπονείται εντός μικρού χρονικού διαστήματος από την έναρξη ισχύος της ΚΥΑ των Π.Ο. Εντούτοις δεν υπάρχουν θεσμοθετημένες προδιαγραφές για αυτή την κατηγορία μελέτης και οι οδηγίες, που δίδονται είναι γενικές, μη δεσμευτικές για τις απαιτήσεις της Περιβαλλοντικής Αρχής, όταν θα υποβληθεί και αξιολογείται και δεν υπάρχει σαφής θεσμοθετημένη αρμοδιότητα μιας Υπηρεσίας για την αξιολόγηση και έγκρισή της. Δημιουργείται έτσι ένα πλαίσιο αβεβαιότητας και αμηχανίας για τους φορείς υλοποίησης των έργων, καθόσον θα πρέπει για την υποχρέωση της σύνταξης αυτής της να ληφθούν αποφάσεις για το ύψος της αμοιβής της μελέτης, την ουσία μιας πρωτοβουλίας για την σύνταξη της και την σκοπιμότητα υλοποίησης της πέραν από τυπική κάλυψη του αντίστοιχου περιβαλλοντικού όρου.

Οι ειδικές μελέτες έργων ορεινής υδρονομίας επιβάλλονται έμμεσα ή άμεσα με απαίτηση για τον Φορέα Υλοποίησης του έργου, χωρίς να δικαιολογείται η αναγκαιότητα τους μέσα από τη ΜΠΕ, ως γενική οδηγία – περιβαλλοντικός όρος. Ειδικότερα για την περιφερειακή ζώνη ενός ταμιευτήρα στην πραγματικότητα απαιτείται ένα ευρύτατο πρόγραμμα έργων ορεινής υδρονομίας, το οποίο

πρέπει να είναι ευθύνη της Πολιτείας και σίγουρα η υλοποίηση αυτών των μελετών είναι αρμοδιότητα των κατά τόπους Δασαρχείων και Διευθύνσεων Δασών.

Η σύνταξη των ΕΤΜΕ (Ειδικών Τεχνικών Μελετών Εφαρμογής) επιβάλλεται για μεγάλο αριθμό θεμάτων χωρίς να υπάρχει ένα το πλαίσιο των προδιαγραφών για τη σύνταξη τους και με ασαφές το καθεστώς της σχετικής αρμοδιότητας για τη επιβολή κατά περίπτωση και την αντίστοιχη έγκριση τους από την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή.

Καθορίζεται η οικολογική παροχή κατάντη του φράγματος στην κοίτη του ποταμού με εμπειρικό μηχανιστικό τρόπο, ενώ έχει διαμορφωθεί διεθνώς σαφής πρακτική της εκτίμησης αυτής. Δηλαδή δημιουργείται κατά περίπτωση μια εκτίμηση, χωρίς δυνατότητα δικαιολόγησης της και δεσμεύονται ποσότητες νερού για την εξυπηρέτηση της οικολογικής παροχής, χωρίς συγκεκριμένη αντιστοίχιση και δικαιολόγηση της αναγκαιότητας παροχέτευσης τους για την υποστήριξη του οικολογικού υποβάθρου κατάντη. Στο θέμα αυτό απαιτείται να εκπονήσει η Πολιτεία μια μελέτη με αξιόπιστη προσέγγιση των αναγκών σε νερό για την διατήρηση του οικολογικού υποβάθρου των κυρίων ποταμίων διαδρόμων της χώρας, οπότε θα δύναται να εξετάζεται και εκτιμάται η οικολογική παροχή αξιόπιστα σε κάθε περίπτωση.

Ζητείται να καθορίζονται ζώνες προστασίας και ανάπτυξης γύρω από τους ταμιευτήρες, χωρίς να έχει δοθεί καμία κατεύθυνση και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ότι οι ζώνες προστασίας ορίζονται με βάση το Ν. 1650/86 και κάθε άλλη παραδοχή είναι αυθαίρετη, ενώ η πρωτοβουλία για αυτό το καθορισμό ανήκει στη Πολιτεία και όχι στο φορέα υλοποίησης του έργου.

Επιβάλλονται εκτενή προγράμματα παρακολούθησης των περιβαλλοντικών παραμέτρων χωρίς να υπάρχει καμία ένδειξη του χρονικού πλαισίου και των αναγκών σε αντίστοιχες αμοιβές για την συμμόρφωση του φορέα υλοποίησης.

Επιβάλλεται να γίνεται μια μελέτη διαχείρισης των επιφανειακών νερών και προϋπόθεση για την εξασφάλιση σύννομης αντιμετώπισης του αιτήματος για την περιβαλλοντική αδειοδότηση του έργου, όταν παρατηρείται μεγάλη αδράνεια από πλευράς Πολιτείας τα τελευταία είκοσι χρόνια στη διαχείριση των νερών και δεν υπάρχει έτοιμη ανά υδρολογική λεκάνη η αντίστοιχη θεώρηση για τις επιτρεπόμενες χρήσεις και τον χαρακτήρα των προστατευόμενων περιοχών και τις ανάγκες του σε νερό.

Οι ΚΥΑ στερούνται πλήρως των στοιχείων εκείνων που θα διαμόρφωναν το πλαίσιο των απαιτήσεων με βάση τα χρονικά πλαίσια και τα κεφάλαια για την πλήρη σύννομη εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων.

Είναι ιδιαίτερα αναγκαίο να τονισθεί με έμφαση ότι οι ΚΥΑ έγκρισης Π.Ο. των φραγμάτων επιβάλλουν πλήθος απαιτήσεων για το φορέα υλοποίησης άμεσα και για τις αρμόδιες Υπηρεσίες της Πολιτείας έμμεσα, που όμως χρεώνεται στη πράξη στο φορέα υλοποίησης. Στη συνέχεια από την έκδοση της ΚΥΑ παρατηρείται μια εκτεταμένη αδράνεια του φορέα υλοποίησης, επειδή έχει άλλες προτεραιότητες για το έργο και κυρίως διότι δεν έχει γίνει συνείδηση των αρμοδίων, ότι οι Π.Ο. πρέπει να εφαρμόζονται αμέσως με την έκδοση της ΚΥΑ με πρωτοβουλία τους, ώστε να μην είναι ευάλωτο το έργο σε προσφυγές του Σ.τ.Ε. και πιθανές διακοπές της κατασκευής και λειτουργίας του.

Θα ήταν προς την σωστή κατεύθυνση για το σεβασμό του θεσμού και την βιώσιμη ανάπτυξη, εάν η Πολιτεία αποφάσιζε μια αποδελτίωση των Π.Ο. της ΚΥΑ, μια ομαδοποίηση κατά αντικείμενο και μια σύνταξη μελέτης με σκοπό να δοθεί σαφής ορισμός για κάθε ομάδα Π.Ο., να εγκριθούν προδιαγραφές, να θεσμοθετηθούν αμοιβές των ειδικά απαιτούμενων μελετών, να προδιαγραφούν η έκταση και η ποιότητα των προγραμμάτων παρακολούθησης, να συσχετισθούν τα επιμέρους αντικείμενα με την ισχύουσα Νομοθεσία, ώστε να εξασφαλίζεται ότι η ΜΠΕ θα έχει καλύψει το ευρύτερο φάσμα απαιτήσεων με βάση σαφείς οδηγίες και να μη αιωρείται η αμφισβήτηση για

ανεπάρκεια της ΜΠΕ και του ίδιου του θεσμού με συνέπεια την ανάγκη ικανοποίησης παρατηρήσεων, που στη πλειοψηφία τους είναι ερμηνεία προσωπική μη δυνάμενη να αντιμετωπισθεί επιστημονικά λόγω της εμμονής του αρμοδίου αξιολογητή.

Η διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης για την κατασκευή και λειτουργία των φραγμάτων απαιτείται να αντιμετωπίζεται από όλες τις πλευρές με συγκεκριμένη πρακτική, συμβατή με το θεσμό των ΜΠΕ και θα πρέπει να εξασφαλίζεται η συνέχεια της μέριμνας για το περιβάλλον με την πιστή εφαρμογή των περιβαλλοντικών όρων της αντίστοιχης ΚΥΑ, στην οποία θα εκφράζεται με σαφήνεια και επάρκεια κάθε απαίτηση της περιβαλλοντικής αρχής από τον φορέα υλοποίησης του έργου.

Environmental views and practices

Dr. Alexios G. Paraskevopoulos,
Civil Engineer – Environmental Engineer

Abstract: In Greece with relatively rich natural terrain there have been built high dams whose operation aims at the production of energy, the irrigation of agricultural areas, the water supply of built-up areas and indirectly the development of certain areas and their entertainment.

The institutional requirement for the Environmental Impact Assessment Studies has been typically initiated with the Common Ministerial Decision 69269/90 for the reconciliation of the Greek Law with the Directive 85/337/EEC. In the past the estimations of the consequences in the environment from the construction of the reservoirs and the operation of dams were eliminated to the offended built up areas and to the land-planning parameters.

The decision for the approval of the Environmental Terms for every work is crucial for the confrontation of the consequences where the requirements for a balanced and sustainable development and for the operation of the works are defined and the complete implementation of the Environmental Terms with continuation and consistency is necessary.

According to the Law and the specific requirements that derive from the validity of the European Legislation in the sector of the protection of natural environment:

- the framework of the laws and decisions is presented
- the sufficiency and the clarity of the specifications of the Environmental Impact Assessment Studies are estimated
- comments are expressed for the quality of the Environmental Impact Assessment Studies
- an evaluation of the content of the Common Ministerial Decisions for the approval of Environmental Terms is made, as diachronically have been issued for a number of works and will be notified their positive and negative points and references
- the extent of the implementation of the environmental terms is estimated, recorded and commented
- the causes of the delays from the invalidating decision for the State Council is pointed out
- the needs for a complete management in an inter-scientific level of all people involved in the construction and operation of the dams for the achievement of sustainable development in areas that are planned and in which operate works of such a type is presented